

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/6--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.M.Maxmutaliyev	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kuch jismoniy sifati va uni tarbiyalash uslublari	111
G.S.Sidiqova	
Hozirgi kun jismoniy madaniyat yo'riqchilarining klassifikatsiyasi	118
X.X.Xaydaraliyev	
O'quv mashg'ulotlari davomida talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirish metodikasini takomillshatirish	123
R.A.Hamroqulov	
Salomatlik testi talab va me'yorlarini topshirish bo'yicha mashg'ulotlarni tashkillash	128
E.I.Allomov	
Maktab o'quvchilari harakat faoliyatining yoshga xos me'yorlari	134
T.A.Eshimov	
Kasb - hunar maktablari o'quvchilarining jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari tahlili	141
Sh.M.Robilova	
O'quvchi-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash samaradorligi	147
Q.M.Xakimov	
Yosh voleybolchilarda jismoniy ish qobiliyati va uning funksional komponentlarini shakllantirish masalalari	150
Sh.V.Djalalov	
O'rta yoshdagi qizlarda egiluvchanlikni rivojlantirish metodikasi (5–9-sinflar) jismoniy tayyorgarlikning tabaqalashtirilgan tizim asosida	155
X.M.Sotvaldiyeva	
Ingliz tili darslarida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish usullari	159
S.I.Quziyev	
Ingliz tilini o'qitishda smart ta'lim texnologiyalari orqali virtual turizmni takomillashtirishning pedagogik usullari	162
N.K.Ergasheva	
Methodology and outcomes of english language teaching	168
M.Axmedova	
Maxsus yo'nalish talabalarining eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda autentik materiallarning roli	172
G.Astonova	
Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari	176
G.R.Astonova, M.M.Kaharova	
Germaniya va O'zbekiston ta'lim tizimida o'xshash va farqli jihatlar	179
N.A.Abduvaliyeva, U.Sh.Abduvoxidova	
Nutq o'stirishning metodik usullari	183
M.S.Ro'ziboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash: nazariy va amaliy yondashuvlar	188
N.N.Nabiyeva	
Triz texnologiyasi vositasida ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish mazmun va mohiyati	193
D.I.Asqarova	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar yangicha yondashuvlar	197
D.T.Yuldasheva	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kognitiv faoliyatini rivojlantirishda neyropedagogikaning imkoniyatlari	202
Y.A.Mirzaboyev	
Nostandart masalalar orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi	206
R.Sh.Sharofutdinova	
Ko'zi ojiz o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik, ijtimoiy xususiyatlari	210

UO'K:621.85-519

GERMANIYA VA O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLAR

СРАВНЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕФОРМ В ГЕРМАНИИ И УЗБЕКИСТАНЕ

COMPARISON OF EDUCATIONAL REFORMS IN GERMANY AND UZBEKISTAN

Astonova Go'zalxon Raxmonaliyevna

Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchi

Kaharova Mavlyuda Mukarramovna

Farg'ona davlat universiteti, filologiya fanlari nomzodi, professor

Annotatsiya

Hozirgi zamonda har bir jamiyat xususiy ta'lim tizimini rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda, chunki u kelajak avlodni maqsadli shakllantirish mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Turli mamlakatlarda o'ziga xos tarixiy, madaniy va ijtimoiy sharoitlardan kelib chiqib, ta'limni tashkil etishda turlicha yondashuvlar mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ2909-sonli qarori oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ustuvor vazifalarga mos holda, kadrlar tayyorlashning ma'no-mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratish maqsadida qabul qilingan. [1]

Mustaqillik yillarida iqtisodiyotning, ijtimoiy hayotning real talablaridan kelib chiqqan holda, yurtimizda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, unga o'qitishning zamonaviy shakli va texnologiyalarini joriy etish, mutaxassislar tayyorlash bo'yicha ixtisoslik yo'nalishlarini takomillashtirish borasida katta ishlar qilindi va qilinmoqda. [2]

Mazkur qarorda professor-o'qituvchilarning kasb mahoratini kuchaytirish, pedagog xodimlarning malakasini oshirish, shuningdek, ularning xorijiy hamkor oliy o'quv yurtlarida malaka oshirishi, magistratura, doktoranturada ta'lim olishi hamda respublikamizning tayanch oliy o'quv yurtlari qoshida qayta tayyorgarlikdan o'tishi va malaka oshirishi ta'lim olishi va samaradorligini yuksaltirishda asosiy vazifa sifatida qo'yildi. Mamlakatning qator oliy ta'lim muassasasi bilan AQSH, Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya, Italiya, Niderlandiya, Rossiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy va shu kabi boshqa davlatlarning yetakchi ilmiy hamda ta'lim muassasalari bilan hamkorlik aloqalarining o'rnatilgani o'ta muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim tizimi bilan bog'liq leksik birliklarni qiyosiy tadqiq etish maqsadida, dastlab Germaniya va O'zbekistondagi ta'lim muassasalarining tuzilishi, tashkil etilishi, o'quv rejaları va dasturlari bo'yicha o'xshashlik va farqli jihatlar aniqlandi. Ushbu ikki tizimni tahlil qilish nazarda tutilgan mamlakatlarda qabul qilingan ta'lim yondashuvlari va strategiyalarini chuqur tushunish imkonini beradi, shuningdek, ularning ta'lim maqsadlariga erishishdagi samaradorligi va dolzarbligini baholaydi.

Аннотация

В настоящее время каждое общество уделяет большое внимание развитию системы частного образования, поскольку она играет важную роль в обеспечении стабильного социально-экономического развития страны путем целенаправленного формирования подрастающего поколения. В разных странах существуют разные подходы к организации образования, основанные на конкретных исторических, культурных и социальных условиях. Постановление Президента Республики Узбекистан от 20 апреля 2017 года № PQ2909 «О мерах по дальнейшему развитию системы высшего образования» соответствует приоритетным задачам коренного совершенствования системы высшего образования и социально-экономического развития нашей страны в данном случае он был принят с целью коренного пересмотра содержания подготовки кадров, создания необходимых условий для подготовки высококвалифицированных специалистов на уровне международных стандартов. За годы независимости, исходя из реальных потребностей экономики и общественной жизни, была проделана и проводится большая работа по модернизации системы высшего образования в нашей стране, внедрению современных форм и технологий обучения, совершенствованию направлений специализации для подготовки специалистов. В данном решении необходимо усилить профессиональное мастерство профессорско-преподавательского состава, повысить квалификацию педагогических кадров, а также повысить их квалификацию в вузах-партнерах зарубежных стран, получить степень магистра и доктора, пройти переподготовку в базовых высших учебных заведениях нашей республики и повышение квалификации было поставлено основной задачей в повышении качества и эффективности образования. Ряд высших учебных заведений страны установили отношения

сотрудничества с ведущими научными и образовательными учреждениями США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Нидерландов, России, Японии, Южной Кореи, Китая и других подобных стран. Важный. С целью проведения сравнительного исследования лексических единиц, относящихся к системе образования, впервые были выявлены сходства и различия в структуре, организации, учебных планах и программах учебных заведений Германии и Узбекистана. Анализ этих двух систем обеспечивает глубокое понимание образовательных подходов и стратегий, принятых в целевых странах, а также оценку их эффективности и актуальности для достижения образовательных целей.

Abstract

Nowadays, every society pays great attention to the development of the private education system, because it plays an important role in ensuring the stable socio-economic development of the country by purposeful formation of the next generation. Different countries have different approaches to the organization of education based on specific historical, cultural and social conditions. In the years of independence, based on the real demands of the economy and social life, great work was done and is being done to modernize the higher education system in our country, to introduce modern forms and technologies of teaching, and to improve specialization areas for training specialists. Decision No. PQ2909 of the President of the Republic of Uzbekistan dated April 20, 2017 "On measures for the further development of the higher education system" corresponds to the priority tasks of the fundamental improvement of the higher education system and the socio-economic development of our country in this case, it was adopted in order to fundamentally revise the content of personnel training, to create the necessary conditions for the training of highly qualified specialists at the level of international standards. In this decision, it is necessary to strengthen the professional skills of professors and teachers, to improve the qualifications of pedagogical staff, as well as to improve their qualifications at foreign partner higher educational institutions, to receive master's and doctoral studies, and to undergo retraining at the base higher educational institutions of our republic. and skill development was set as the main task in improving the quality and efficiency of education. A number of higher education institutions of the country have established cooperative relations with the leading scientific and educational institutions of the USA, Great Britain, France, Germany, Italy, the Netherlands, Russia, Japan, South Korea, China and other similar countries is important. In order to conduct a comparative study of lexical units related to the educational system, similarities and differences in the structure, organization, curricula and programs of educational institutions in Germany and Uzbekistan were first identified. The analysis of these two systems provides an in-depth understanding of the educational approaches and strategies adopted in the target countries, as well as an assessment of their effectiveness and relevance in achieving educational goals.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, o'quv reja, o'qitish usullari, baholash, ta'lim standartlari, imtihon, ta'lim siyosati

Ключевые слова: система образования, учебная программа, методы обучения, оценивание, образовательные стандарты, экзамен, образовательная политика

Key words: educational system, curriculum, teaching methods, assessment, educational standards, examination, educational policy

KIRISH

Germaniya va O'zbekiston ta'lim tizimini tartibga soluvchi amaldagi huquqiy-me'yoriy hujjatlarni, shuningdek, rasmiy o'quv rejaları va dasturlari, jumladan, ta'lim bosqichlari, mavjud fanlarning mazmuni va tuzilishi, o'qitish usullari va samaradorligini baholash, ularning zamonaviy talab va muammolarga muvofiqligini ko'rib chiqish va tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Yuqorida aytilgan fikrlarga asoslanib aytish mumkinki, ikki mamlakat ta'lim tizimlaridagi o'xshash va farqli jihatlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi hamda tegishli tavsiyalar ishlab chiqish har ikki mamlakatda ta'lim tizimini maqsadli isloh qilish uchun foydali hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Germaniya – jahon ilm-fani va madaniyati markazlaridan biri. Bu mamlakatdan Gyote, Gegel, Betxoven, Nitshe, Eynshteyn singari olim va ijodkorlar yetishib chiqqan va mamlakatni dunyoga mashhur qilgan Germaniya- ildizi asrlarga borib tutashuvchi ilmiy maktablar maskani. Xalqaro doirada e'tirof etilgan nemis ta'lim muassasalarida mustaqil fikr hamda keng dunyoqarash shakllanishiga alohida e'tibor beriladi. Nemis xalqiga xos temir intizom, birso'zlik xislatlari ham dastlab aynan ta'lim dargohlarida shakllantiriladi.

Germaniya Federativ Respublikasi Yevropaning markazida joylashgan bo'lib, to'qqiz qo'shni davlat bilan o'ralgan. Milliy hududi 357 000 km²ni tashkil etadi. Germaniyada tahminan 83 million aholi istiqomat qiladi, bu uni Yevropa Ittifoqidagi eng nufusli davlatga aylantiradi. 19 milliondan ortiq aholi migratsiya tarixiga ega, shu jumladan, 9 milliondan ortiq chet elliklar va 9,8 milliondan ortiq Germaniya fuqarolari. Davlat va rasmiy til nemis tilidir. Brandenburg va Saksoniyada sorb (vend) tilidan foydalanish bo'yicha maxsus qoidalar mavjud.[3]

GFR – Germaniya Federativ Respublikasi. Amaldagi konstitutsiyasi – *Das Grundgesetz* 1949-yil 23-mayda qabul qilingan, unga 1954, 1956, 1990, 1993 va 1994-yillarda qo'shimchalar kiritilgan. Davlat boshlig'i — federal prezident. 1949-yildagi Konstitutsiya (R1) an'anaviy federal tartibni, xususan, ta'lim, fan va madaniyat sohasida davom etishini belgilaydi. Madaniy suverenitet deb ataladigan sohalarda qonunchilik va boshqaruv uchun asosiy javobgarlik

PEDAGOGIKA

federal shtatlar zimmasiga tushadi. Federalizm Germaniyaning tarixan rivojlangan mintaqaviy tuzilishidagi adolatni ta'minlaydi va hokimiyatlar bo'linishining elementi va demokratik davlatda xilma-xillik, raqobat va fuqarolarga yaqinlik kafolati hisoblanadi. Federalizmdan tashqari, Germaniya Federativ Respublikasi ta'lim tizimi uchun – *das Bildungs- und Erziehungswesen* mafkuraviy va ijtimoiy pluralizm asosiy tamoyil hisoblanadi.[4]

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Nemis ta'lim tizimining bosh organi *Kultusministerkonferenz* (KMK) – Ta'lim va madaniyat vazirlari kengashi bo'lib, u Germaniyaning turli federal shtatlari ta'lim vazirlarini birlashtirgan tashkilotdir. U mamlakatning turli hududlari o'rtasida hamkorlik, ta'lim va madaniyat siyosatini muvofiqlashtiruvchi organ hisoblanadi. O'zbekistonda ta'lim tizimida mazkur vazifa Vazirlar Mahkamasi zimmasida bo'lib, ta'lim va madaniyatga oid bir necha vazirliklar uning tasarrufida faoliyat yuritadi.

KMK Germaniyada ta'limni rivojlantirish va standartlashtirish, ilg'or tajriba almashinish, shuningdek, muhim ta'lim muammolariga umumiy yondashuvlarni ishlab chiqish vazifalarini bajaradi. KMK ta'lim standartlari, imtihonlar, malakalarni tan olish, kasb-hunar ta'limi, chet tillari, ilmiy tadqiqotlar va ta'limning boshqa jihatlari kabi turli mavzulardagi masalalarni hal qiladi.

KMK a'zolari Germaniyaning 16 ta federal shtatlari ta'lim va fan vazirliklari – *Länder Kultus- und Wissenschaftsministerien*ni birlashtiradi. Kengash yig'ilishlarida muntazam ravishda dolzarb muammolarni muhokama qilish va federal shtatlar tomonidan ta'lim siyosatini shakllantirish uchun kerakli bo'lgan tavsiyalarni ishlab chiqish masalalarini ko'rib chiqadi. KMK Germaniyadagi turli ta'lim tizimlari o'rtasidagi muvofiqlashtirish va hamkorlikda ish ko'rishda muhim rol o'ynaydi. U mamlakat ta'limini har tomonlama rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Shuningdek, *Länder Kultus- und Wissenschaftsministerien* esa Germaniya federal shtatlarining ta'lim va fan vazirliklar mavjud bo'lib, har bir federal shtatning o'z ta'lim va fan vazirliklari tegishli mintaqada ta'lim siyosati va ilmiy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish uchun mas'uldir. Ushbu vazirliklar har bir federal shtatda turlicha nomlanadi. Ammo ularning umumiy maqsadi bir xil, ularning vazifasi milliy va mintaqaviy standartlarga muvofiq keluvchi sifatli ta'lim va tadqiqotlarni ta'minlashdan iborat. Ular ta'limning turli jabhalarini boshqaradi jumladan:

ta'lim dasturlari va standartlari: maktablar, universitetlar va boshqa ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari va ta'lim standartlarini ishlab chiqadi;

ta'lim muassasalari va ma'muriyati: ta'lim muassasalari, jumladan, maktab, kollej va universitetlar boshqaruvi va faoliyatini nazorat qiladi;

moliyalashtirish: ta'lim va ilmiy tadqiqotlar uchun moliyaviy resurslarni budget cheklovlari va ustuvorliklariga muvofiq taqsimlaydi;

ta'lim sifati va akademik standartlar: ta'lim sifati ta'minlash, universitetlar va ilmiy muassasalarda akademik me'yorlarni tartibga solish;

Ilmiy tadqiqotlar: universitet va ilmiy-tadqiqot institutlarida ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va moliyalashtirish.

Har bir *Länder Kultus- und Wissenschaftsministerien*ning o'ziga xos xususiyatlari va vazifalari mavjud bo'lib, ular mintaqaviy ehtiyoj va sharoitlardan kelib chiqqan holda belgilanadi. Biroq ularning barchasi Germaniyada ta'lim va ilm-fanning milliy daraja bo'yicha yuqori sifatini ta'minlash uchun o'zaro hamkorlikda ishlaydi.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim olish huquqi xuddi Germaniyadagi kabi davlat Konstitutsiyasi tegishli bandlarida belgilab qo'yilgan. Farqli jihatida butun mamlakat ta'lim sohasi bo'yicha ikkita vazirlik faoliyat yuritadi. Ularning birinchisi: → Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi,

ikkinchisi: → *Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi*.

Maktabgacha va maktab ta'lim vazirligi maktabgacha, boshlang'ich sinf, umumiy o'rta va maxsus kasb-hunar ta'limi uchun mas'uldir. *Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi* esa ilm-fan va tadqiqotlar, malakali kadrlar, sifatli ta'lim uchun mas'uldir. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, Germaniyada ta'lim uchun dastlabki mas'uliyat (*Die Verantwortlichkeit für das Bildungswesen*) *Länder Kultus- und Wissenschaftsministerien* va *Kultusministerkonferenz* nomli davlat organlariga yuklatilgan. O'zbekistonda esa mazkur vazifa ikkita vazirliklar, ya'ni Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda *Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi* o'rtasida taqsimlangan.

XULOSA

Germaniyada ta'lim tizimi federal tarzda tashkil etilgan va alohida shtatlar (Bundesländer) tomonidan boshqariladi. Har bir shtatning o'ziga xos ta'lim qonunlari va siyosati bor. O'zbekistonda ta'lim tizimi markazlashgan holda milliy hokimiyat organlari tomonidan boshqariladi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim tizimi, ta'limni boshqarish va tashkil etishni aks ettiruvchi leksik birliklarda ma'lum farqlarni yuzaga keltiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-2909-сонли қарори. 2017 йил, 20 апрель.
2. Миралиева Д. Жаҳон таълим тизими. Ўқув услубий мажмуа. – Тошкент: Иқтисодиёт., 2016 й., – Б.30
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Germaniya>
4. Финк Д.А. Система образования в Федеративной Республике Германии. Право и государство, № 3-4 (76-77), 2017. С.25-37